

Nr 320.

Av herr **Sjölander m. fl.**, om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om av staten stödd kooperativ jordbruksdrift.

Vid det senaste årets avtalsförhandlingar för lantbruket bevisade arbetsgivarna med stöd av utredningar, att det privata storbruket gick med avsevärda förluster. Att dessa utredningar i huvudsak voro tillförlitliga och överensstämde med faktiska förhållanden, torde nog ej kunna jävas, även om utgångspunkterna för beräkningarna av ett vinstresultat naturligtvis spela en stor roll. Emellertid hävdades på det bestämdaste, att storbruket icke bar sig utan höll på att gå sin undergång till mötes, särskilt då sparkapitalen en gång voro tömda och kreditgivningsvägarna stängda. Det ter sig således ganska mörkt för det privata storbruket, såvida man får sätta tro till dess målsmäns uppgifter och omdömen, vilka som sagt skola vara byggda på ingående utredningar.

Faktum är emellertid, att storbruk med enbart lejd arbetskraft bär sig sämst. Därom vittna också erfarenheterna nu senast från Danmark. Det privata storbruket nödgas emellertid endast anlita lejd arbetskraft. Knappast någon näringsgren är så beroende av arbetarnas rent personliga intresse för arbetet som just jordbruksnäringen.

Den främsta drivkraften i ett arbete bör vara det levande intresset för livsuppgiften och entusiasmen för densamma. Hos varje individ finnes säkerligen mer eller mindre en känsla av att vilja utföra något gagnande i livet, något bestående, som i främsta rummet skänker honom existensmöjligheter. I mannaålderns kraftdagar göra sig dessa mänskighetens bästa egenskaper sig starkt gällande. Hos många individer finnes en inre kraft, som fordrar mera av livet, fordrar större medansvar i samhällsutvecklingen och framåtskridandet. Men ofta förkväves denna känsla hos de flesta i det nuvarande samhället och kommer aldrig till sin fulla rätt.

Kroppsarbetaren, löntagaren m. fl. ställas i de flesta fall utanför ett företags skötsel, de bliva icke de medintressenter i företaget, som de borde vara. Deras intressesfär blir starkt begränsad och inskränker sig i de flesta fall till enbart daglönen. Att ett dylikt förhållande ingalunda är lyckligt, torde lätt inses. Varje arbetare borde i stället göras till verklig medintressent i respektive företag. Därmed skulle helt visst en ny bättre anda och glädje för arbetet skapas, många nu svårlösta spörsmål lösas av sig själva, och motsättningarna inom vårt samhälle mildras. Vägen vore därmed beträdd för en lugnare och fredligare utveckling av vårt lands ekonomiska intressen.

Odisputabelt är, att jordbruket är ett dylikt område kanske framför alla andra, där ett levande medintresse för arbetet måste finnas hos alla, som deltaga i detsamma. Jordbruksarbetet skiljer sig ganska väsentligt från övrigt arbete. Jordbruksarbetaren har mera att syssla med levande varelser än maskiner. Detta kräver av honom en varmare känsla och intresse för arbetet.

Men knappast lever en arbetaregrupp ett så glädjefattigt och intresselöst liv som just lantarbetarekåren. Lantarbetarens arbete skänker honom icke på långt när en anständig bärgning. Den ständiga kampen mot fattigdom och nöd väcker icke hos honom någon glädje för arbetet.

Mången lantarbetare förbannar sin sysselsättning, icke av anledning att han vantrives med densamma, utan därför att arbetet icke skänker honom och hans familj existensmöjligheter. Lantarbetsgivarna ha fört en oklok lönepolitik. I stället för att väl vårda sig om arbetarna och göra det bästa möjliga för dem, ha flertalet gått motsatta vägar. Lantarbetarelönerna ha alltid hållits särdeles låga, och för närvarande bedrivs en synnerligen stark lönereducering från arbetsgivarnas sida, en lönereducering, som troligtvis saknar motsvarighet inom andra fack. Att detta väcker bitterhet hos lantarbetarna, är helt naturligt.

»Vi måste ur statareländet», är ett ganska allmänt rop bland lantarbetarna. Innan kristiden hotades landsbygden att avfolkas. Det tillfälliga bakslaget för industrien hejdade för en tid denna avfolkning, men vid första bästa tillfälle kommer lantbruket att övergivas av tusentals lantarbetare. Tendensen går redan i den riktningen.

Erfarenheterna ha alltid givit vid handen, att framgången för en näringsgrens bedrivande sammanhänger intimt med den intensitet och det intresse utövarna ägna densamma. Det är orimligt begära ett intensivt och hängivet arbete av en svältavlönad och tryckt arbetarekår. Då arbetarna känna, att deras arbete är aktat och skänker dem, vad som rimligt kan krävas för livets uppehälle, då som först finnas de naturliga förutsättningarna för att företaget som sådant skall bära sig.

Det bör observeras, att den privata storbruksdriften går med sämre vinstresultat än övrig jordbruksdrift även i andra land. Förklaringen är redan given. Arbetarna underbetalas — glädjefattigt, intresselöst arbete — dåligt vinstresultat. Det privata storbruket måste därför kanske upphöra, och nya driftformer sökas.

I första hand gäller att väcka medintresse hos arbetarna för arbetet.

Huru väcka detta medintresse?

Endast därigenom, att arbetarna göras till medintressenter i företaget. Vid de mindre jordbruken äro i de flesta fall brukarna av jorden den kroppsarbetande småbrukaren ensam intressent i sitt lilla företag. Därför har den tanken uppstått hos mången, att all jord bör styckas i mindre lotter för att därmed göra hela den jordbruksarbetande befolkningen till självägande småbrukare. Detta är egnahemsrörelsens mål. Det är dock ganska tvivelaktigt, huruvida det vore lyckligt för jordbruket i dess helhet och för den viktiga uppgift, det har att fylla i svenskt näringsliv och således även rent nationalekonomiskt

sett, om jorden styckades enbart i mindre brukningslotter. Erfarenheterna giva dock vid handen, att ett större välskött jordbruks produktionsförmåga är väsentligt överlägsen det låt vara även synnerligen välskötta mindre jordbruket. Produktionspriset för en viss kvantitet av en vara ställer sig ävenledes högre för det mindre jordbruket än för det större.

Storbrukets styrka ligger förnämligast däri, att den maskinella kraften kan vid arbetet mera utnyttjas.

Den maskinella kraften spelar nu en så utomordentlig roll även för jordbruket, att den vid vissa jordreformer bör bliva en utslagsgivande faktor. En lantarbetare, som blivit van vid de tidsenliga, arbetsbesparande och framför allt arbetslättande jordbruksmaskinerna, skulle känna sig ganska illa tillfreds, om han nödgades återgå till mer eller mindre primitiva brukningsmetoder. Ur ren samhällsekonomisk synpunkt ligger i statens intresse ökad produktionsförmåga och minsta möjliga produktionskostnad. Ju mera den maskinella kraften kan användas vid alla företag, desto lättare och behagligare blir arbetet för dem, som skola utföra detsamma.

Här gäller nu att även söka lösa lantarbetarnas egnahemsfråga inom storbrukets ram.

Enda framkomliga vägen härför ha lantarbetarna själva fannit vara kooperativ eller kollektiv jordbruksdrift.

Det må nu vara sant, att några nämnvärda praktiska erfarenhetsrön om kollektiva jordbruksdriftens lämplighet för vårt land ej f. n. finnas. På de få ställen, där den tillämpats, har den slagit väl ut. I andra land däremot har den kooperativa jordbruksdriftformen i ganska stor utsträckning prövats och med gott resultat.

Vad man åsyftat med densamma har vunnits.

Visserligen förutsätter kooperativ jordbruksdrift synnerligen solida egenskaper hos medlemmarna i ett dylikt företag, framför allt solidaritet. Fackföreningsrörelsen har mer och mer lärt även lantarbetare inse betydelsen av ett enigt uppträdande och att genom sammanslutning vara varandra till inbördes hjälp och bistånd. Även den kooperativa rörelsen har hitintills i detta hänseendet varit en god fostrare. Man får väl också hoppas, att kooperativ jordbruksdrift skulle skapa fram de egenskaper, som utgöra en icke oviktig del av förutsättningarna för, att ett dylikt företag skulle lyckas. Helt säkert har kooperativ jordbruksdrift framtiden för sig.

Vad som hitintills omöjliggjort kooperativ jordbruksdrift, har varit svårigheten att anskaffa erforderligt kapital. De, som omfattat de kooperativa jordbruksidéerna, äro i regel fattiga jordbruksarbetare. För dem finnes ingen möjlighet att skaffa det nödvändiga kapitalet.

För den enskilde jordbrukaren har staten sört genom egnahemslånefonden och jordbrukskassor m. m.

En kooperation av jordbrukare är däremot utestängd från dessa anstalter med den organisation dessa för närvarande äga. Detta överensstämmer ej med rättvisa och billighet. Jordbrukskassornas utlåningsrätt är, som bekant, i hög

grad begränsad, och det kapital, som möjligtvis kunde erhållas ur dessa kassor, saknar praktisk betydelse för kooperativ jordbruksdrift och även av den anledning, att lånen ur jordbrukskassorna äro av mera tillfällig natur.

Då staten hjälper den enskilde jordbrukaren, finnes alltså ingen anledning, att den icke skulle träda hjälpare emellan eller skapa möjligheter för två eller flera personer att driva jordbruk under den kooperativa formen, alldestund storbruket har större förutsättningar att lämna bättre vinstresultat, än vad småbruket har. Konsekvenserna bjuda emellertid, att, då enskild person erhåller statshjälp, även en sammanslutning av flera personer beredes samma möjligheter. Huruvida den kooperativa jordbruksdriften kommer att lyckas, är ännu ett oskrivet blad, men Kooperation på andra områden har slagit väl ut, och varför skulle den då ej ha utsikter att lyckas även på jordbrukets område. Argumenteringen, att stärbhusdelägare icke kunna hålla samman och bruka jorden gemensamt, är haltande och missvisande. För dem ha de kooperativa jordbruksidéerna varit främmande, och kanske stärbhusdelägarna ha haft vitt skilda intressen. Annorlunda är förhållandet vid en sammanslutning av personer, som i den kooperativa jordbruksdriften se sin ekonomiska räddning och från början inrikta sig därefter. Motståndarna till kooperativ jordbruksdrift äro synnerligen benägna för att hopkonstruera en massa olägenheter och svårigheter med dylik jordbruksdrift, men säkerligen handlade man klokare, om ett förslag, som visat sig bärande och framkomligt på andra områden, även vunne berättigat stöd och intresse, fastän det rör jordbruksnäringen, ett område, där man envist håller fast vid föråldrade tankesätt och vid, vad som förut varit haver.

Då lantarbetare kraftigt uttalat sig för kooperativ jordbruksdrift och även försök från deras sida blivit gjorda för att förverkliga dessa sina idéer och krav, men dessa försök tyvärr alltid strandat på grund av bristande tillgångar, är tiden mogen för statsmakternas ingripande.

Genom att bedriva storbruket kooperativt skulle säkerligen en hel del lönesstrider undvikas.

Jordbruksfrågans lösning är icke minst en arbetarfråga.

Den nuvarande situationen kräver, att statsmakterna särskilt vinnlägga sig om att söka lösa densamma samt därvid även taga berättigad hänsyn till arbetarnas önskingar och krav.

Med anledning vad ovan är anfört, få undertecknade anhålla,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning om lämpligaste sättet för staten att stödja bedrivandet av kooperativa (kollektiva) jordbruk samt för riksdagen framlägga av utredningen föranledda förslag.

Stockholm den 26 januari 1924.

Oscar E. Sjölander.

Allan Andersson.

K. A. Borg.